

SURSE DOCUMENTARE REFERITOARE LA PĂDURILE SUCEVENE

VARVARA AIGANEI

Este bine cunoscut faptul că dintre instituțiile de cultură din țara noastră, Direcția Generală a Arhivelor Statului este aceea care păstrează un adevărat tezaur de documente ce ilustrează, practic, toate aspectele vieții poporului român, cu bogățiile și frumusețile sale. Aici își au locul și documentele care se referă la secularele păduri ce-au acoperit și acoperă încă întinse suprafețe din teritoriul patriei ¹.

Pădurea a jucat în istoria neamului nostru un rol cu totul deosebit, ea asigurându-i hrană, lemne de foc, de construcții, de transport, locul de refugiu în timpurile incerte, sau metereză de luptă în numeroasele momente de rezistență și apărare ².

Folosirea multiplă și permanentă a lemnului a determinat, în timp, o adevărată *civilizație a lemnului*. Măiestria cu care se prelucra și se prelucreează a permis acumularea unei vaste experiențe. În zona montană și submontană practica prelucrării lemnului a devenit o adevărată artă.

Mult timp tăierea și chiar defrișarea unor perimetre păduroase a constituit o necesitate pentru colectivitățile sătești și acelea din târguri și orașe. Din nefericire, din miezul secolului trecut, a fost cunoscut și un adevărat asalt din partea industriei lacome de câștig, ³ care nu a ținut seama de unele reguli elementare la adresa acestei avuții cu o uriașă influență asupra vieții comunității umane. Din acest punct de vedere statisticile efectuate sînt grăitoare. ⁴

Din bogăția de documente referitoare la păduri, mă voi opri la cîteva doar, anume la cele din raza uneia dintre cele mai frumoase zone ale țării, din județul Suceava, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului următor. Referirile se vor face în mod special la pădurea Mălini, pădurea copilăriei neuitatului poet Nicolae Labiș și tangențial la pădurea Borca din imediata vecinătate...

Pădurea a existat pe aceste istorice meleaguri din totdeauna, viața ei împletindu-se armonios cu cea a locuitorilor din zonă.

1 Botez C. și Balica Gh., *Arhivele, izvor bogat de informare privind istoricul exploatării forestiere din Moldova*, în „Revista Arhivelor“, 2/1966, p. 101-124.

2 Detalii la C. C. Giurescu, *Istoria pădurii românești*, București, Editura Ceres, 1972.

3 N. Iorga, *România cum era pînă la 1918*, vol. I, Ed. Minerva, București, 1972, p. XXXVII.

4 În statistica din 1865, se precizează existența a 2 231 000 ha pădure pe cînd în cea din 1876 se indică doar 2 026 000 ha, diferența putîndu-se atribui defrișărilor masive efectuate în favoarea agriculturii. (Cf. D. Ivănescu, *Din istoria silviculturii românești*, Ed. Ceres, 1972, p. 91).

Documentele ce o evocă au fost create de oameni care au slujit măreția verde, au iubit-o, i-au simțit parcă supliciiul tăierilor, au suferit sau au fost fericiți alături de ea. Așa se explică de ce, în cele mai vechi documente emise de cancelaria Moldovei, pădurea este menționată. Astfel, în actul emis la Suceava la 1490 în timpul lui Ștefan cel Mare, care cumpără satul Voitinul cu 500 zloți tătărăști și-l dăruiește mănăstirii Putna, îl localiza prin cuvintele : „unde iese Voitinul din pădure și din poieni,... sub codru... pe unde au fost din veac neclintit niciodată, în veci“⁵. De asemenea util este de menționat documentul din -497 prin care marele voievod dăruia mănăstirii Voroneț, de data aceasta, o prisacă la Cirligătura, la marginea făgetului, hotarul „începînd din sus, din marginea pădurii. de la un pisc și peste pîriu și peste poiană și peste pădure pînă la drum...“⁶.

Exemple de acest fel ar putea continua pe pagini întregi. Peste veac, pădurea și-a păstrat importanța, oferind comunităților umane aceleași mari binefaceri.

Secolul al XIX-lea reprezintă însă pentru această podoabă a naturii declanșarea unui adevărat asalt necugetat, care va mutila și reduce pronunțat perimetrul ei.

Primul act care încearcă să stăvilească exploatarea prădalnică înregistrată pe meleagurile Moldovei, a fost *Pravila pentru cruțarea pădurilor de pe moșiile boierești, mănăstirești și altele* emisă în anul 1843.⁷ Au urmat apoi în anii 1844 și 1847 alte legi privind, atît îngrijirea averilor Mitropoliei și Episcopiiilor, cît și „creșterea, cruțarea și paza pădurilor“. Ambele legi prevedeau unele măsuri care ar fi trebuit să limiteze abuzul împotriva celor ce tindeau să transforme *aurul verde* în monedă de aur.⁸

Influența acestor legi o semnalăm și asupra zonei care face subiectul lucrării de față. În anul 1849, Secretariatul de Stat al Moldovei semnală Departamentului averilor bisericești unele măsuri utile asupra moșiilor Borca și Gherăești, unde se menționa „tăierea de pădure peste cuprinderea contractului de posesie“. Pentru studierea situației s-a instituit o „comisie cercetătoare“ care, constatînd la fața locului stricăciunile făcute, a „dat porunci însoțite cu întocmai copie de pe citatele predpisanii vornicelului și paznicilor satului Borca... și vechilului ca să mărginească tăierea pădurii potrivit celor poruncite că la dimpotrivă urmare vor căde în răspunderi“⁹.

În anii următori se observă o adevărată acțiune de „rînduire“ a pădurilor statorniciți cu paza pădurilor“¹⁰ pentru ca în 1858 Ministerul

5 *Documenta Romaniae Historica Moldova*, vol. III, p. 151-152.

6 *Ibidem*, p. 369.

7 D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 11.

8 C. Botez, *Privire istorică asupra fondului forestier de pe teritoriul României*, în „Analele științifice ale Univ. Al. I. Cuza din Iași“ (științe economice), tomul XVI, 1970, p. 54-55.

9 Arh. St. București, fond Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Casa pădurilor, dosar, 197, f. 7.

10 *Ibidem*, dosar 691, f. 68 v.

Cultului și Instrucției Publice din Moldova să dea așa-zisele „Instrucții generale pentru pristavii și pădurarii statorniciți în paza pădurilor de pe moșiile clerului, aflătoare sub administrarea acestui minister“¹¹. Pentru ilustrarea grijii privind protejerea pădurii cităm doar articolul 4 al numitelor instrucțiuni: Pristarul și pădurarii nu vor lăsa să se taie nici o nuia din pădure, nici vor lua ei înșiși o nuia sau o uscătură fără înscris învoirea Administrației ținutale și a revizorului pe care o va păstra spre dovadă: căci orice tăiere s-a găsi și primarul n-ar înfățișa spre dovadă înscris învoirea Administrației sau a revizorului se va împlini din avere sa și de la obștea satului ce va fi închezlășuit pentru dînsul“¹².

După 1864,¹³ cînd pădurile mănăstirești trec în proprietatea statului, se impun restricții defrișărilor și exploatărilor devastatoare, regimul de protejare și exploatare se schimbă în mare măsură. Prevederile respective erau binevenite, însă datorită faptului că aparatul de control era restrîns în comparație cu extensia proprietății forestiere nu va putea acționa prompt.

În 1887, Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor ordonă Direcției Domeniilor și Pădurilor Statului ca, în vederea rezolvării cererilor de exploatare a materialului lemnos cu fierăstraiele perfecționate, să se întocmească un studiu comparativ privitor la pădurile de brad și molid din Bucovina cu cel din restul țării, adică „un studiu tehnic și economic al întregului masiv lemnos al țării“¹⁴.

Tot acum se pune problema conducerii și controlării directe a operațiunilor de cultură și exploatare printr-un agent anume și comisii temporare de revizie care să prezinte situația exactă la cel mult 10 ani odată și care să facă propuneri privind estimația, cultura, îngrijirea, tăierea și exploatarea pădurii în sensul general al amenajamentului „în sub garanția observării faptelor pozitive care ar interesa pădurea în toate privințele“¹⁵.

În aceste coordonate se înscrie unul dintre studiile făcute asupra masivului pădurii Mălini și anume cel din 1905 comparativ cu hotărnicia din 1873. La această dată, întinderea pădurii respective era de 24 331,8 ha¹⁶, cu 3 556,8 ha mai mult decît în 1873, suprafață din care 20 957,8 ha teren ocupat efectiv de arbori, 2 921,9 ha poieni și goluri destinate a rămîne pășune și finaț, 452,1 ha teren neproductiv, adică albi de piraie, șosele, drumuri, curți pentru locuințe.

Comparînd suprafața ocupată de rășinoase cu cea de foioase din totalul pădurii, se observă că rășinoasele ocupă 45 la sută, pe cînd fo-

11 *Ibidem*, f. 202.

12 *Ibidem*.

13 C. C. Giurescu, *Suprafața moșiilor mănăstirești secularizate la 1863*, în „Studii“, XII, (1959), 2, p. 155.

14 Arh. St. București, fond Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Casa pădurilor, dosar 1555, f. 1, 16.

15 *Idem*, Dosar 1561, f. 2 v.

16 Datele sînt din Arh. St. București, fond Hotărnicii, jud. Suceava, nr. 1 și nr. 2.

ioasele 55 la sută. Din rășinoase, 29 la sută reprezintă bradul, iar 16 la sută molidul; la foioase 50 la sută fagul și 5 la sută mesteacănul. În hotărnicia din 1873, ca esențe principale sînt date: bradul alb, molidul comun, fagul, puțin frasin, paltinul, arțarul „și alte lemne“. Amestecul între foioase și rășinoase se prezintă „cînd în mod intim, cînd pe grupuri“. Studiul menționat precizează în mod expres că „suprafețe mari cu fag curat se găsesc în ocolul Mălini, apoi în ocolul Poiana Doamnei“, cantoanele Plaiu Bătrîn și Pojorîta și în cantonul Pietroasa din ocolul Găinești“. Măștile tinere sînt foarte puține, fapt care conduce logic la concluzia că „pădurea Mălini prezintă un caracter mai mult secular“.

În continuare este înfăptuită analiza principalelor esențe ce populează la acea dată pădurea respectivă. În afară de arbori, ea mai conținea o mare varietate de plante și arbuști: ferigă, sburătorul, păducelul, cornul, călinul, socul. Se mai menționează rugile și smeurișurile care „sînt de temut în parchetele exploatate în care pe lîngă alte ierburi, se instalează cu profunzime“.

Pe linia organizării perimetrului respectiv se impunea în mod acut problema exploatării pădurii pentru a fi salvată de urmările vechiului sistem de tăiere, arătîndu-se că anumite principii stabilite în acest sens au rămas doar pe hîrtie, existînd la data respectivă parchete întregi radical despădurite.

Pentru prelucrarea lemnului, în special în cherestea, în pădurea Mălini existau la 1876, 12 joagăre acționate cu apă, ca spre sfîrșitul secolului al XIX-lea să se înființeze aici două fabrici mari de cherestea: una în 1888 la Găinești¹⁷, care prelucra anual aproximativ 31 000 m. c. lemn și alta la Suha Mare prelucra anual aproximativ 15 000 m. c. lemn rotund.

Referitor la centrul forestier de la Mălini, semnificativ este și faptul că din 1892, cînd au avut loc modernizări în procesul muncii, s-a construit *primul funicular industrial* din țară. Construcția respectivă fusese impusă tocmai de arealul uriaș al exploatării. O altă sursă ne informează că, acum în ultimul deceniu al secolului, se lucra pe întinsa zonă Mălini-Borca-Broșteni, că gaterile acționate de forța aburului secționau „copaci înalți pînă la 60 de metri și groși de 1-1,50 metri, fiștecare copac dînd pînă la 30 de metri cubi de bușteni“¹⁸.

Observăm, sursele semnalate aici, pot constitui o chemare pentru specialiștii din acest domeniu, fondurile noastre arhivistice (Președinția Consiliului de Miniștri, Casa regală, Direcția generală a statisticii, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, ca și diferite Planuri și hotărnicii) permițînd efectuarea unor lucrări care să adîncească trecutul nostru forestier.

17 Interesant de amintit că aici se prelucra în scînduri de mărimi bine precizate lemnul de rezonanță, suprasolicitat de mari firme din Occident, care apoi era transformat în instrumente muzicale, piese componente la realizarea pianelor și altele.

18 Cf. „Contemporanul“, 10 martie 1972, p. 8.